

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.8(1)/2.2025.03

UDC 373.011.3-051:005.62

**CRITERIA,
INDICATORS
AND LEVELS OF
FORMATION OF
READINESS OF
TEACHERS OF
GENERAL SECONDARY
EDUCATION
INSTITUTIONS FOR
PROFESSIONAL SELF-
IMPROVEMENT**

Victoriia Zhelanova

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of Theory and History of Pedagogy,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
18/2, I. Shamo Boulevard, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9467-1080>
e-mail: v.zhelanova@kubg.edu.ua

Yuliia Rii

PhD Student
Department of Education and Psychological and
Pedagogical Sciences,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
18/2, I. Shamo Boulevard, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-9615-1466>
e-mail: y.rii.asp@kubg.edu.ua

Abstract. The article addresses the problem of forming the readiness of a teacher of a general secondary education institution (hereinafter referred to as a general secondary education institution) for professional self-improvement. The necessity of assessing the level of readiness of teachers of secondary vocational education for professional self-improvement is proved. The purpose of the article is to determine the criteria, indicators and levels of formation of readiness of teachers of secondary vocational education for professional self-improvement. The logic of substantiation of criteria, indicators and levels of formation of readiness of a teacher of secondary vocational education for professional self-improvement is revealed. It is determined that the criterion is a sign by which the level of formation of readiness for professional self-improvement is determined, and the indicator is a component of the criterion that reveals the essence and features of the readiness of a teacher of secondary vocational education for professional self-improvement. It is proven that the criterion basis of the study is based on the structure of the readiness of the teacher of the secondary vocational school for professional self-improvement, which contains motivational-value, cognitive-cognitive, operational-activity and reflective-analytical components.

It has been established that the motivational and value component of the structure of a teacher's professional self-improvement corresponds to the axiological criterion; the cognitive and cognitive component corresponds to the gnostic criterion; the operational and activity component corresponds to the praxeological criterion; and the reflective and analytical component corresponds to the reflective criterion. The requirements for determining criteria are disclosed, such as: objectivity, reliability, adequacy, additivity, agreement with the components of a teacher's readiness for professional self-improvement, the interdependence of the criterion with its indicators. A description of the low, medium, and high levels of readiness of a teacher of secondary vocational education for professional self-improvement is given.

Keywords: readiness of teachers of secondary vocational schools for professional self-improvement, criteria, indicators, levels of readiness formation, axiological criterion, gnostic criterion, praxeological criterion, reflective criterion of readiness for professional self-improvement.

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.8(1)/2.2025.03

УДК 373.011.3-051:005.62

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Желанова В. В.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології
та психолого-педагогічних наук,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка,
бул. І. Шамо, 18/2, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9467-1080>
e-mail: v.zhelanova@kubg.edu.ua

Рій Ю. В.

аспірантка кафедри освітології
та психолого-педагогічних наук,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка,
бул. І. Шамо, 18/2, Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0008-9615-1466>
e-mail: y.rii.asp@kubg.edu.ua

Анотація. У статті актуалізовано проблему формування готовності вчителя закладу загальної середньої освіти (далі ЗЗСО) до професійного самовдосконалення. Доведено необхідність визначення рівня готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення. Метою статті є визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності вчителів ЗЗСО до професійного самовдосконалення. Розкрито логіку обґрунтування критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення. Визначено, що критерій є ознакою, за допомогою якої визначається рівень сформованості готовності до професійного самовдосконалення, а показник – складником критерію, що розкриває сутність та особливості готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення. Доведено, що критеріальна база дослідження базується на структурі готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення, яка містить мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, операційно-діяльнісний та рефлексивно-аналітичний компоненти.

Встановлено, що мотиваційно-ціннісному компоненту структури професійного самовдосконалення вчителя відповідає аксіологічний критерій; когнітивно-пізнавальному – гностичний критерій; операційно-діяльнісному – праксеологічний критерій, рефлексивно-аналітичному – рефлексивний критерій. Розкрито вимоги до визначення критеріїв, як-от: об'єктивність, надійність, адекватність, адитивність, узгодження із складовими готовності до професійного самовдосконалення вчителя, взаємозумовленість критерію з його показниками. Подано характеристику низького, середнього, високого рівнів готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення.

Ключові слова: готовність вчителів ЗЗСО до професійного самовдосконалення, критерії, показники, рівні сформованості готовності, аксіологічний критерій, гностичний критерій, праксеологічний критерій, рефлексивний критерій готовності до професійного самовдосконалення.

Вступ та сучасний стан проблеми дослідження. У сучасному освітньому просторі України відбувається стрімка зміна освітньої парадигми пов'язана з реформуванням, модернізацією та кардинальними перетвореннями системи шкільної освіти. Ці об'єктивні детермінанти впливають на формування готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення. Сучасні тенденції розвитку загальної середньої освіти характеризуються чітко визначеним переходом у відносинах між учнем і вчителем від суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних, партнерських. На нашу думку, на сучасному етапі є актуальною проблема формування готовності вчителя до професійного самовдосконалення [2, с. 221].

У контексті розв'язання практичних завдань дослідження маємо на меті виокремити критерії, показники та рівні готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення, що уможливило б відстеження динаміки цього процесу. Відтак, оцінка рівня готовності вчителя до професійного самовдосконалення у сучасних умовах є доцільною та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему визначення критеріїв та показників сформованості готовності до самовдосконалення розв'язувало багато науковців, зокрема О. Бабаян, О. Діденко, Л. Дудікова, Ю. Карпенко, І. Кривенко, Н. Плахотнюк, М. Сідун, та інші. Проблематику формування професійної компетентності майбутніх фахівців у контекстному освітньому середовищі досліджено О. Поповою [3, с.72]. Фундаментальні теоретико-методологічні дослідження поняття «особистісно-професійний саморозвиток педагогів» як наукового феномена здійснювали О. Аніщенко, В. Галузяк, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Кучерявий, Н. Ничкало, О. Ярошенко та ін. Практичні аспекти означеної проблеми висвітлені Л. Мартинець, С. Мірошник, С. Сисоєва, Т. Федірчик, та ін. Дослідження проблеми педагогічного професіоналізму започатковані у працях І. Багаєвої, Н. Гузій [8, с. 72].

Отже, як бачимо, визначення й дослідження критеріальної бази і діагностичного інструментарію оцінки готовності вчителів ЗЗСО до професійного самовдосконалення залишається поза увагою науковців.

Мета і завдання представленої статті полягає у визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності вчителів ЗЗСО до професійного самовдосконалення.

Використані в дослідженні **методи:** аналіз, синтез, конкретизація, узагальнення дали змогу охарактеризувати стан досліджуваної проблеми в наукових джерелах та дозволили визначити критерії, показники та рівні сформованості досліджуваної якості у вчителів ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу дослідження. У попередніх дослідженнях [5, с. 16-17] нами було обґрунтовано доцільність аналізу самовдосконалення на засаді міждисциплінарної методології, визначено концептуальні детермінанти самовдосконалення вчителів ЗЗСО [4, с. 14-16], виділені та теоретично обґрунтовані структурні компоненти готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення [10, с. 175] Вважаємо доцільним виокремити такі, на нашу думку, найбільш суттєві структурні компоненти готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення, як-от:

1. Мотиваційно-ціннісний компонент готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення.
2. Когнітивно-пізнавальний компонент готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення.
3. Операційно-діяльнісний компонент готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення.

4. Рефлексивно-аналітичний компонент готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення [10, с. 176].

Ґрунтуючись на поданій структурі готовності вчителя до професійного самовдосконалення, розглянемо критерії та показники готовності.

Визначаючи критерії та показники зазначеного феномену, зауважимо, що поняття «критерій» пов'язане з грецьким „*kriterion*”, що у перекладі означає – засіб для судження. У «Педагогічному словнику професійної освіти» поняття «критерій» визначається як засіб міркування, ознака, на основі якої проводиться визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки [9].

Відомий український вчений-педагог С. Гончаренко поняття «критерій» визначає як «ознаку, на основі якої здійснюється оцінка будь-чого; мірило [1, с. 245]. Отже, *критерій* – це об'єктивна матеріалізована ознака, за допомогою якої оцінюється ступінь досягнення певної мети, кількісна міра деякого явища.

З метою виокремлення критеріїв визначення готовності вчителя до професійного самовдосконалення вважаємо доцільним визначити певні вимоги до критеріїв. Дослідники (В. Дияк, С. Заскалета, В. Курило та ін.) подають перелік вимог, як-от: узгодження критерію із складовими явища, комплексність, можливість оцінювати розвиток, а також поточні і кінцеві результати педагогічного явища, відповідність меті і завданням, змісту досліджуваного явища, істотність і стійкість, взаємообумовленість.

М. Сотер у своєму дисертаційному дослідженні висловлює думку, що «критерії обов'язково повинні бути об'єктивними і валідними, обґрунтованими, визначати якість і ступінь сформованості вміння, мати певні показники, які формалізуються» [11, с. 124]. Науковці описують «загальні вимоги, які ставляться до визначення критеріїв: критерії мають відображати основні закономірності розвитку особистості; критерії мають забезпечити встановлення зв'язків між усіма складниками (компонентами) системи, яка підлягає вивченню; якісні показники повинні виступати в єдності з кількісними» [7, с. 117]. На основі аналізу зазначених наукових позицій, у розробці критеріїв готовності до професійного самовдосконалення вчителів ЗЗСО, будемо базуватися на *таких вимогах, як-от*: об'єктивність, надійність, адекватність, адитивність, узгодження із складовими готовності до професійного самовдосконалення вчителя, взаємозумовленість критерію з його показниками.

Відтак, ми трактуватимемо, критерій як ознаку за допомогою якої визначається рівень сформованості готовності до професійного самовдосконалення, а показник як – складник критерію, що розкриває сутність та особливості готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення [6, с. 37].

Відзначимо, що у визначенні критеріальної бази дослідження ґрунтовною є структура готовності до професійного самовдосконалення вчителя, висвітлена вище, що містить мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, операційно-діяльнісний та рефлексивно-аналітичний компоненти.

Зауважимо, що мотиваційно-ціннісному компоненту структури професійного самовдосконалення вчителя відповідає *аксіологічний критерій*; когнітивно-пізнавальному – *гностичний критерій*; операційно-діяльнісному – *праксеологічний критерій*, рефлексивно-аналітичному – *рефлексивний критерій*.

Отже, розглянемо критерії та показники готовності вчителя ЗЗСО до професійного самовдосконалення.

Аксіологічний критерій відображає професійно важливі мотиви, потреби, ціннісне ставлення та установки, які актуалізують професійне самовдосконалення вчи-

теля ЗЗСО. Даний критерій є інтегративним і визначається показниками представленими нижче.

Показниками аксіологічного критерію є такі:

- мотиви і потреби професійного самовдосконалення;
- ціннісне ставлення до професійного самовдосконалення;
- установка до професійного самовдосконалення.

Гностичний критерій відображає досконале володіння вчителем методичними та спеціальними знаннями: знання методики викладання, знання методів навчання, знання інноваційних педагогічних технологій та особливостей їх застосування. Означений критерій відображає процесуально-інструментальний аспект професійного самовдосконалення вчителя ЗЗСО.

Показниками гностичного критерію є:

- загальнопрофесійні і спеціальні знання;
- знання наукового тезаурусу;
- теоретичні і технологічні знання проблеми готовності до професійного самовдосконалення;
- особливості пізнавальних процесів, креативна активність, самостійність, творчість, критичність мислення.

Праксеологічний критерій демонструє професійні вміння та навички, необхідні для реалізації функцій моніторингу та забезпечення його ефективності, а також самооцінку вчителя щодо власної підготовленості та відповідності проведеного моніторингу еталонному зразку. Праксеологічний критерій виражається у використанні ефективних технологій і прийомів професійного самовдосконалення; використання технологій продуктивного використання часу; цілеспрямованій регуляції поведінки; самоуправлінню власним розвитком.

Показниками праксеологічного критерію є:

- уміння прогнозувати індивідуальну траєкторію самовдосконалення;
- володіння різними методами, ,прийомами комунікативного спілкування в процесі професійного самовдосконалення;
- розвиненість комунікативних умінь;
- сформованість вербальної педагогічної техніки
- володіння невербальними засобами педагогічної техніки.

Рефлексивний критерій виражається у сформованому вмінні здійснювати контроль-оцінювальну діяльність своєї діяльності, уміння усвідомлювати свої можливості та співвідносити їх з соціальними вимогами, сформованість самосвідомості, рефлексії, самоконтролю, самостійності та самооцінки. Цей критерій виражається у високому рівні розвитку особистості, моральних переконань, сформованості світоглядних орієнтацій, наявність структурованої «Я-концепції», розвиненість системи саморегуляції, цілеспрямованість, наполегливість, гнучкість мислення, упорядкованість і здібностей (комунікативних, вербальних, ораторських, організа-торських, вміння оцінювати і аналізувати власну професійну діяльність (самодіагностика); здатність до саморегуляції, саморозвитку; високий рівень особистісної та соціальної зрілості.

Показниками рефлексивного критерію є:

- сформованість професійно важливих якостей особистості до самовдосконалення (особистісна рефлексія);
- уміння оцінювати і аналізувати власну професійну діяльність (ретроспективна рефлексія);

- здатність до професійної саморегуляції (особистісна рефлексія);
- здатність до професійного самоусвідомлення, самоаналізу (особистісна рефлексія).

Аналізуючи вище сказане, відзначимо, що *готовність до професійного самовдосконалення вчителя ЗЗСО* розглядається нами як обов'язкова внутрішня структура особистості вчителя, що дозволяє не лише стати компетентним та успішним у своїй професії, досягнувши рівня майстерності, а й постійно прагнути до нових вершин професійного самовдосконалення.

Відповідно до зазначених критеріїв і показників були виокремлені рівні сформованості готовності вчителів ЗЗСО до професійного самовдосконалення: низький, середній і високий. Розкриємо їх.

Рівні сформованості готовності вчителів ЗЗСО до професійного самовдосконалення за аксіологічним критерієм.

Низький рівень визначається відсутністю або незначною вираженістю мотивів та потреб до професійного самовдосконалення; низьким статусом професійного самовдосконалення в ієрархії цінностей особистості; відсутністю установки до професійного самовдосконалення

Середній рівень характеризується нестійкими мотивами і потребами у професійному самовдосконаленні; ситуативним характером ціннісного ставлення до професійного самовдосконалення; не сформованою установкою до професійного самовдосконалення.

Високий рівень виявляється стійкими мотивами та потребами до професійного самовдосконалення; високим пріоритетом професійного самовдосконалення в ієрархії цінностей особистості; прагненням досягнути високих результатів у професійному самовдосконаленні; сформованою установкою на професійне самовдосконалення;

Визначимо рівні сформованості готовності до професійного самовдосконалення вчителів ЗЗСО за гностичним критерієм.

Низький рівень виявляється фрагментарним, неусвідомленим характером загальнопрофесійних і спеціальних знань; знанням наукового тезаурусу на низькому рівні; знання про теоретичні засади та інструменти професійного самовдосконалення вузькі; привалювання конвергентного мислення; пізнавальна пасивність; відсутність критичного мислення; знання про всі компоненти професійного самовдосконалення – поверхові.

Середній рівень характеризується недостатньо глибокими загальнопрофесійними і спеціальними знаннями; присутнє володіння певним науковим тезаурусом, але не завжди розкривається сутність понять у повному обсязі; недостатнє володіння теоретичними засадами та інструментами професійного самовдосконалення; креативна активність виражена недостатньо; критичне мислення має ситуативний характер; знання про всі компоненти професійного самовдосконалення – не стійкі.

Високий рівень визначається ґрунтовними, системними та стійкими знаннями про специфіку професійної діяльності; володінням науковими поняттями, правилами, нормами, теоріями і концепціями; чітким усвідомлення основних закономірностей, принципів, методів, форм, засобів, прийомів та технологій, необхідних для ефективного здійснення професійного самовдосконалення; високою пізнавальною активністю; володінням критичним мисленням; володінням універсальними методами, обґрунтованими на наукових ідеях та принципах.

Далі розглянемо рівні сформованості готовності до професійного самовдосконалення вчителів ЗЗСО за *праксеологічним критерієм*.

Низький рівень виявляється у відсутності вмінь планувати індивідуальну траєкторію самовдосконалення; не завжди вчитель володіє вміннями забезпечення ефективного протікання комунікативного процесу та вербальною і невербальною педагогічною технікою; не може визначати цілі й завдання роботи, ефективні методи і засоби навчання; повільно адаптується до нових соціальних умов.

Середній рівень характеризується недостатньо точним визначенням цілей і завдань професійного самовдосконалення, ефективних методів і засобів навчання, вчитель допускає методичні помилки під час планування й організації індивідуальної траєкторії професійного самовдосконалення; застосуванням теоретичних положень в типових професійних комунікативних ситуаціях; комунікативні вміння розвинені достатньо опосередковано; засоби вербальної і невербальної педагогічної техніки мають ситуативний характер.

Високий рівень визначається вмінням творчо застосовувати теоретичні положення в процесі планування індивідуальної освітньої траєкторії самовдосконалення; володінням комунікативними уміннями та навичками, необхідними для ефективного професійного самовдосконалення; розвиненими на високому рівні комунікативними вміннями; досконалим володінням вербальними та невербальними засобами педагогічної техніки.

Розглянемо рівні сформованості готовності до професійного самовдосконалення вчителів ЗЗСО за *рефлексивним критерієм*.

Низький рівень виявляється у сформованих на низькому рівні професійно значущих якостей особистості до самовдосконалення; вчитель не вміє або не виявляє бажання критично аналізувати власну професійну діяльність, не бачить потреби в самовдосконаленні; не володіє вміннями самоконтролю і корекції власної діяльності; здатність до професійного самоусвідомлення, самоаналізу, розвинені ситуативно.

Середній рівень характеризується недостатнім володінням професійними якостями; наявністю уміння здійснювати загальний аналіз і оцінку власної професійної діяльності; здатністю корекції власної поведінки, прагнення до самовдосконалення розвинені недостатньо і мають ситуативний характер; притаманна здатність до професійного самоусвідомлення, самоаналізу.

Високий рівень визначається притаманними професійно важливими якостями; здатністю адекватно оцінювати власний рівень професійної компетентності; вмінням аналізувати, оцінювати, корегувати власну діяльність; постійним прагненням до самовдосконалення, володіння вміннями самоконтролю, самоорганізації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, за результатами нашого дослідження розроблено критеріальний інструментарій, що є основою для визначення готовності до професійного самовдосконалення вчителів ЗЗСО. Відповідно до структури зазначеного феномену виокремлено *аксіологічний критерій* (відображає професійно важливі мотиви, стимули, цінності, інтереси, прагнення особистості); *гностичний* (відображає досконале володіння вчителем методичними та спеціальними знаннями: знання методики викладання, знання методів навчання, знання інноваційних педагогічних технологій та особливостей їх застосування); *праксеологічний* (демонструє професійні вміння та навички, необхідні для реалізації функцій моніторингу та забезпечення його ефективності, а також самооцінку вчителя щодо власної підготовленості та відповідності проведеного моніторингу еталонному зразку); *рефлексивний* (виражається у сформованому вмінні здійснювати контрольню-оцінювальну функцію своєї діяльності, уміння усвідомлювати свої можливості та співвідносити їх з соціальними вимогами, сформованість са-

мосвідомості, рефлексії, самоконтролю, самостійності та самооцінки). До кожного критерію визначено і охарактеризовано *рівні (низький, середній, високий)* сформованості готовності до професійного самовдосконалення вчителів ЗЗСО.

Перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо у розробці діагностичного інструментарію визначення рівнів сформованості готовності вчителів ЗЗСО до професійного самовдосконалення на констатувальному та контрольному етапах експериментального дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доповн. й виправл. Рівне : Волин. обереги, 2011. 519 с.
2. Єпіхіна М. Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до партнерської взаємодії з суб'єктами освітнього процесу. *Věda a perspektivy*. 2023. № 3 (22). С. 221-232.
3. Желанова В. В. Критерії та показники сформованості рефлексивних конструктів майбутнього вчителя початкових класів у системі контекстного навчання у ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Сер. Педагогіка, соціальна робота*. 2013. № 26. С. 72-74.
4. Желанова В. В., Паламар С. П. Самовдосконалення вчителів закладу загальної середньої освіти : концептуальна детермінація. *Педагогічна освіта : теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2024. Вип. 42 (2). С. 14-19.
5. Желанова В. В., Рій Ю. В. Дослідження феномену самовдосконалення в міждисциплінарному контексті. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2023. № 5 (359). С. 15-21.
6. Заредінова Е. Р. Критерії, показники та рівні сформованості соціокультурних цінностей студентів ЗВО. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. № 6 (2). С. 36-45.
7. Камінська С. В. Формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації у різних формах позанавчальної роботи : дис. ... д-ра філософії : 011. Київ, 2025. 272 с.
8. Коломієць Н. Особистісно-професійний розвиток педагога : поняття і зміст. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. № 4. С. 72-79. URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2021.250154>
9. Професійна освіта : словник : навч. посіб. / Уклад. С. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Нічкало. Київ : Вища шк., 2000. 154 с.
10. Рій Ю. В. Феномен готовності особистості : сутність, структура та таксономія типів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Педагогіка. Соціальна робота*. 2024. Вип. 1 (54). С. 173-177. URL: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/303909>
11. Сотер М. В. Формування готовності майбутніх інженерів-судномеханіків до міжкультурної комунікації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Херсон ; Тернопіль, 2018. 297 с.

REFERENCES:

1. Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]*. 2-he vyd., dopovn. y vypravl. Rivne : Volyn. oberehy [in Ukrainian].
2. Yepikhina, M. (2023). Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti hotovnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoï shkoly do partnerskoi vzaïemodii z subiektamy osvitnoho protsesu [Criteria,

indicators and levels of readiness of future primary school teachers for partnership interaction with subjects of the educational process]. *Věda a perspektivy*, 3 (22), 221-232 [in Ukrainian].

3. Zhelanova, V. V. (2013). Kryterii ta pokaznyky sformovanosti refleksyivnykh konstruktiv maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv u systemi kontekstnoho navchannia u VNZ [Criteria and indicators of the formation of reflective constructs of a future primary school teacher in the system of contextual learning in higher education institutions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu : Ser. Pedagogika, sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University : Ser. Pedagogy, Social Work*, 26, 72-74 [in Ukrainian].

4. Zhelanova, V. V., Palamar, S. P. (2024). Samovdoskonalennia vchyteliv zakladu zahalnoi serednoi osvity : kontseptualna determinatsiia [Self-improvement of teachers of general secondary education : conceptual determination]. *Pedahohichna osvita : teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedagogika – Pedagogical education : theory and practice. Psychology. Pedagogy*, 42 (2), 14-19 [in Ukrainian].

5. Zhelanova, V. V., Riy, Yu. V. (2023). Doslidzhennia fenomenu samovdoskonalennia v mizhdystsyplinarnomu konteksti [Research of the phenomenon of self-improvement in an interdisciplinary context]. *Bulletin of the Luhansk National Taras Shevchenko University – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, 5 (359), 15-21 [in Ukrainian].

6. Zaredinova, E. R. (2019). Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti sotsiokulturnykh tsinnosti studentiv ZVO [Criteria, indicators and levels of formation of socio-cultural values of students of higher education institutions]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky – Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Luhansk. Pedagogical Sciences*, 6(2), 36-45 [in Ukrainian].

7. Kaminska, S. V. (2025). Formuvannia hotovnosti maibutnikh fakhivtsiv morskoho transportu do profesiinoi inshomovnoi komunikatsii u riznykh formakh pozanavchalnoi roboty [Formation of readiness of future maritime transport specialists for professional foreign language communication in various forms of extracurricular work]. *Doctor's thesis* [in Ukrainian].

8. Kolomiets, N. (2021). Osobystisno-profesiinyi rozvytok pedahoha : poniattia i zmist [Personal and professional development of a teacher : concept and content]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedagogichnoho universytetu – Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University*, 4, 72-79. Retrieved from: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2021.250154> [in Ukrainian].

9. Honcharenko, S. (2000). Profesiina osvita : slovnyk [Professional education : dictionary] / compiled by. S. Honcharenko and others ; N. Nychkalo (Ed.). Kyiv : Vyshcha shkola [in Ukrainian].

10. Rii, Yu. V. (2024). Fenomen hotovnosti osobystosti : sutnist, struktura ta taksonomiia typiv [The phenomenon of personality readiness : essence, structure and taxonomy of types]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Ser. Pedagogika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Ser. Pedagogy. Social Work*, 1 (54), 173-177. Retrieved from: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/303909> [in Ukrainian].

11. Soter, M. V. (2018). Formuvannia hotovnosti maibutnikh inzheneriv-sudnomekhanikiv do mizhkulturnoi komunikatsii [Formation of readiness of future ship mechanical engineers for intercultural communication]. *Candidate's thesis* [in Ukrainian].